

ՊԱՏԿԵՐ

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 13

15 Հոկտեմբեր 1899

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ.

ՃԻՎԷԼԷԿԵԱՆ

Պատը Ազի ճառարէսը թիւ 20

1899

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

—=—

- 1 Մարդկութեան Մեծ դեմքերը .— Հ. Լաֆոտեր.
- 2 Առ. Լուսին .
- 3 Բովանդակութիւն Ջեռագիր Մատենին որոյ անունն է
«Կարմիր գիրք» :
- 4 ՎԱՐՔ Ս. ՄՈՆԻՔԱՅԻ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ԱՔԻԿԵԱՆ

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Հ Ա Ն Դ Ե Ս Կ Ի Ս Օ Ա Մ Ս Ե Ս Զ

Տասներորդ Տարի

թիւ 13

15 Հոկտեմբեր 1899

ՄԱՐԴԿՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ԴԵՄՔԵՐԸ

Զ. Լ Ա Գ Ո Ռ Տ Ե Ր

Ա.

Հակառակ յառաջդիմութեան եռանդնալից ներքողներուն ու գիտութեան եւ լուսաւորութեան մեծագոյրոյ ճառերուն, զոր քառորդ դարէ ի վեր կը հնչեցնեն մեր ժողովրդեան ականջաց՝ էապէս ճշմարիտ է թէ շատերու համար յառաջդիմութիւն ուրիշ բան չէ բայց եթէ անզուսպ եւ մոլեղին միառւմ մ'ամեն հակաքրիստոնէական սկզբանց, գիտութիւն եւ լուսաւորութիւն ուրիշ բան չեն նշանակեր բայց միայն զիւրաւոր կատաղութիւն մ'անզոտնելու հին եւ նոր ամեն պատկառելի դէմքեր ու տարածելու մեր մէջ օտար երկիրներու ամենէն անպատիւ անուններն եւ գործերն:

Բայց մինչ ասկերախտ եւ գիտական աշխարհին տգէտեԱնաստուած գրչակներ, ստոյ եւ խաբէութեան գործաւորներ կը ճգնին ժողո-

Վրդոյն արհամարհանքն զրգռել ամէն սուրբ եւ ազնուականն հաստատութեանց դէմ, Քրիստոնէութիւնն՝ քաղաքակիրթ աշխարհի անմահ թագուհին՝ չղաղբիր իւր բարերար ազգեցութեամբ բարձրացնել ազգերը եւ մարդկութեան ընծայել իւր ամենէն մեծ եւ անարատ փառքերն, զիտութեան եւ առաքինութեան զիւցազններն, դպրութեանց եւ իմաստութեան իշխանները։

Երբ մարդ անկողմնակալ ուսումնասիրութեամբ հետամուտ լինի ժամանակակից զիտական եւ յառաջդիմական շարժմանց, կը տեսնէ անվրէպ թէ ամէն բարենորոգութիւններ, ամեն տիեզերապէս օրոտչատ գործեր ծնունդ են նաեւ քրիստոնէութեան եւ անդիմադրելի համոզմանմը ուժին տակ պիտի գոչէ բարձրախորհուրդ գրագիտի մը հետ. «Ո՛վ Ս. եկեղեցի, մե՛ծ մարդիկ քեզ կը վերաբերին միշտ»։

Ահա այս մեծ մարդերէն մին եղաւ Հանրի-Տոմինիք Լափոտէր. կրօնաւոր-քահանայ Ս. Դոմինիկոսի կարգէն, նրբաճաշակ գրագէտ, խորախորհուրդ իմաստասէր, պերճախօտ ատենաբան, քարոզիչ Մայր-Եկեղեցւոյ Բարիզի, անդամ Երեսփոխական ժողովոյ եւ Ակատէմիային Գաղղիոյ։

Շատ քիչեր կան մեր գարուն մէջ որ այնքան տիեզերական սքանչացում վայելած լինին ինչպէս այս մեծահանճար եւ անմահ վանականը։

Քսաներիկո տարուան փայլուն երիտասարդ, արդէն իսկ աւարտած իւր իրաւաբանական ուսումն, մինչ յուսալից ու շողշողուն ապագայի մ'առջեւ կը գտնուէր, յանկարծ խորհրդաւոր ձայնի մ'անդիմադրելի ազդեցութեան տակ՝ թողուց իւր սիրելիներն, եւ քաշուեցաւ ի Սէն-Սիլվիոս Ինչ՝ էր այդ ձայնն, ինչ՝ կը խօսէր իրեն, ինչ՝ անցաւ այդ երիտասարդ հոգւոյն մէջէն՝ երբ ամէն ինչ կը ժպտէր իրեն. ինչ՝ խոհեր ունեցաւ այդ լայն ու բարձր ճակատն՝ ուստի անցած էր երբեմն տարակոյտի հողմ, բայց ո՛չ երբեք յուրթեան խորշակն... Հոգւոյն ու իւր Արարչին մէջ հղած գաղափրքն է այս, ուր մահկանացու ահնարկներ չկարեն թափանցել, ինչ որ կայ ստուգադոյն այն է թէ Պ. Հանրի թաղած էր զաշխարհ՝ քահանայ լինելու համար։

— Հոս գիտողութիւն մը բոլորովին օգտազիրկ չպիտի լինէր թերեւս Եկեղեցւոյ թշնամեաց համար, որք բարձրահանճար եւ բազմազէտ Եկեղեցականաց բանակին առջեւ չուարած եւ գուցէ վրդովեալ իսկ՝ կ'ըսեն իրենց խիճն լռեցնել կարծելով՝ թէ Հաւատոյ այդ անսահման քարոզն սւրիշ բան չէ բայց եթէ

երկարատեւ դատարարակութեան մը եւ վաղեմի նախապաշար-
մանց տնկործան ազդեցութիւնը : Սխալ. Քրիստոնէութիւնն
ասաջին օրերէն սկսեալ մինչեւ ցայսօր Ս. Յուստինոսներէ, Ս.
Յերոնիմոսներէ, Ս. Պաւլոսներէ սկսեալ մինչեւ Ս. Իգնատիոս
տը Լօյօլա, Ս. Փրանկիսկոս Բաւլէրեան, Ֆլէօթի, Հ. տը Ռա-
վինիոն, Շուվաօֆ ամէնէն այլազան դատարարակութիւններէ
եւ ամէն բազմակերպ կուսակցութիւններէ իւր աշակերտներն
եւ յաճախ իսկ իւր առաքեալներն դտած է՝ Վրիպանաց ամենէն
թանձր մթնոլորտին մէջ իսկ կը թափանցեն միշտ ճշմարտու-
թեան արեւուն գեթ մի քանի ճտապայթներն : Միջավայրն չէ,
այլ կամքն է որ կ'ընէ զմեզ «որդի զեհներ» կամ «ժառանգորդ
երկնից» : Դժբախդաբար միայն Պօլէն, Շնայաէր, Ռընան չեն որ
կապացուցանեն զայս :—

Բայց Լազոռէրի սիրտն այնպէս վառուած էր քրիստոնէ-
ական կատարելութեան տենչանօք, որ չգոհացաւ զոհուիլ միայն
իր քահանայ, ուղեց բարձրագոյն կատարելութեան հասցնել իւր
զոհն, — ուղեց զոհուիլ նաեւ իբր կրօնաւոր, «կրօնաւորական
կոչումն, կ'ըսէ առաքինին Բովէռ, շնորհաց զուլս-գործոցն է» .
ո՞վ աւելի արժանի էր այս մեծ պարգեւին քան այն որ միշտ
հլու եղաւ երկնից ձայնին :

1841 ին էր որ դարձեալ Բարիզի Մայր եկեղեցւոյ բնօն
ելաւ, բայց այս անգամ Դոմինիկեանի սպիտակափալ շրջա-
զգեստով, վանականի երկնադէցեկ հրապոյրով, Գարոն զոր
խօսեցաւ այս առթիւ «կոչումն Ֆրանսական ազգին» անուան
յիշատակարան մ'է ճշմարիտ ներշնչման եւ խանդի, որում կա-
թոլիկէ Դադլիոյ ամեն սերունդներն պիտի դան սքանչանալ
յաւէտ :

Իւր Բանախօսութեանց նպատակն եղած է ապացուցանել
Քրիստոսի աստուածութիւնը եւ հաւատոյ այն ճշմարտու-
թիւններն, որոց դէմ ամէնէն աւելի կատաղաբար կը յարձակին
ամէն ժամանակաց բանապաշտութիւնք :

Դիտութիւն, իմաստասիրութիւն, Աստուածաբանութիւն,
բանաստեղծի երեւակայութիւն, ամենափափուկ զգայնութիւն՝
միտք լայն ու թափանցող, բոլոր այս յատկութիւնք միացեալ
են սրբազան ատենախօսին վրայ : Բայց մանաւանդ ինչպիսի
զօրութիւն, քաջողութիւն, ո՞րպիսի կրակ պերճախօսութեան,
ինչ հոգեցունց եւ աննման չեղտե՞ր որոց առջեւ մոգեալ ուկն-
դիւր ծափերու գոռումով արտայայտեցին յաճախ իրենց յուզ-
մունքն եւ սքանչացում :

Ոսկերերաններէ եւ Պօսիւէներէ սկսեալ մինչեւ Գոմպալօ, Մօնսապոէ, Օլիվիէ, Ֆրէմոն եղած չէ բնմաստայ մ'ար այնքան զրաւած ու յափշտակած լինի իրեն ժամանակակից սերունդն ինչպէս Հ. Լազոռաէր: Քարողէն չորս ժամ առաջ Եկեղեցին արդէն լեցուած էր տմենէն ընտիր եւ նրբաճաշակ բազմութեամբ զրապիտաց, բանաստեղծներու, բժիշկներու, զիտնոց եւ փաստաբաններու, որոց մէջ կը նշմարուէին Շաթուրիան, Տիկին Սվէչին, Մօնդալամպէր, Ռէզամիէ, Իւկօ, Լամարթին, Պէռիէ, Ֆրէտէրիք Օզանամ, Հանրի Բէէէլ եւ այլք: Բարիզ, Լիոն, Թուլուզ, Պօռտօ, Թուլոն միեւնոյն տեսարանին վիայ եղան: Եւ ցայսօր իսկ հակառակ Մօնսապոէի մը փայլուն եւ ճոխ տաղանդին, տ'Իւլսգի մը բարձր ոճոյն եւ հմտալից ու կորովի իմաստասիրութեան՝ Բարիզի Մայր Եկեղեցւոյն ունկնդիրք կը վնասուն այն թրթռուն, պերճ ու վսեմ ձայնն՝ որ քառասուն տարի յառաջ՝ կը թնդայնէր սրբազայրին կամարներն եւ հողիներն կը յափշտակէր, կ'արբեցնէր, կը վերացնէր:

Կարծես մասնաւորօրէն Լազոռաէրի համար զրուած են հետեւեալ դեղեցիկ տողերն:

«Իբրազան պերճախօսութիւնը զերմարդկային վսեմութեամբ կը խօսի... Սրբազան պերճախօսները ամէն սրտի բանալին ունին. մի նիւղըն եւ մի փայտատ հաւասարապէս իրենց ճակատը կը խոնարհեցնեն նոցա առջեւ: Ամէն աչքի մէջ արտօսը եւ ամէն սրտի մէջ ապաշաւ կրնան գոյացնել: Եւ երբ լեռներ լեռներու վրայ բարդող Տիտանաց պէս, բարձր խօսքեր բարձր խօսից վրայ կը յաւելուն եւ մի այնպիսի վերացման կը հասնին ուր զիմանալը անկարելի կը կարծեն ուրիշ տոնեաբանք, յանկարծ մի հաւասար արագ թռիչով աւելի վերերը կը խոյանան. եւ կը հասնին մինչեւ հոն ուր հունը կ'սպառի եւ անհունը կ'սկսի, եւ ուստի վա'ր նայելու կը սոսկան անսուրբ պերճախօսք: Կրօնը, այդ երկրի վրայ իջնող՝ այլ երկնքէն կախուած գերբնական չղթայն, վեր կը բռնէ զնոսա եւ չթողուր որ գտնալիմին Բարձրէն կ'սկսին եւ ի բարձրն կը յանդին: Աստուած է իւրեանց նախաբանը. իւրեանց վերջաբանն ալ Աստուած է... Յիսուսի պէս, ընկերական ուղիքսնին կրայոյդ կոհակաց մէջէ քալելով, պարտաւոր են հրամայել նոցա անխափ, եւ վատապէս լեռը փախչելու տեղ... ոգի ի բռին պարտաւոր են կոռիլ ալեաց դէմ... Անվերեր կը գոռայ դարուն զեղծմանց դէմ, ընկերական ախտերուն դէմ, եւ երբ համոզիչ

ամէն փաստ սպառի, գեռ անսպառ բոցեր ունի ի հանդէս անկող թանձրամիտ ամբոխին համար »

Մեծանուն ատենախօսան իւր ծայրագոյն խոնարհութեան մէջ կը մտածէր թէ իւր «բանախօսութիւնք ընթերցողին պիտի հասնին ցուրտ եւ տեղոյն...» Բայց կը սխալէր բարեբախտաբար, վասն զի թէեւ չունինք մեր առջեւ այն քաղցրահնչուն եւ սրտագրաւ ձայնն, այն նուրբ եւ շնորհագեղ դէմքն, կրակոտ եւ հանճարալիւր աչքերը, ատենախօսական այն սխրալի շարժումներն, ամբողջ այն սրբաբոյր անձն վերջապէս՝ որ մշտաբարբառ քարոզ մէր արդէն ուղղափառ հաւատոյ եւ հրէշտակային մաքրութեան, թէեւ զուրկ եմք այս հոգեզմայլ տեսարանէն, բայց միթէ կը միռնին երկնից մեծագոյն պարգեւք, միթէ չեն՝ խօսիր քարերն իսկ որոց վրայէն հանճարի մը շունչն է անցած, Այսպէս են ահա Լազոռտէրի գրեալ բանախօսութիւնքն զոր ունինք այսօր, իւր ձայնն չենք լսեր, իւր դէմքը չենք տեսներ, բայց խորհրդաւոր ձայն մը որ իւր սրտին անդունդներէն կուգայ՝ կը լսենք զայն, իւր վեհ հոգին՝ սրբաւայր սիրոյ եւ սրբութեան՝ զարդարեալ սուսքինութեանց համայն հրապոյրովն անանց, իւր հուժկու իմացականութիւնն ճոխացեալ մարդկային եւ աստուածային գիտութեանց գանձերովն անսպառ՝ ահա ինչ որ կը տեսնենք, եւ այ՛ս ամենայն կը յուզէ, կը զմայլեցնէ, կը յափշտակէ զմեզ, Այս ոսկեղէն էջերուն առջեւ հաւատացեալն կը զօրանայ եւ հպարտ կզգայ ինքզինքն՝ տեսնելով այսպիսի հանճարի մը հաւատակից եւ համախոհ, տարակուսողն իւրեան հառատութեան ամրապինդ խարխալն կը գտնէ, եւ անհաւատն խոնարհած եւ մտախոհ՝ ի ծուռ կ'իջնէ խաչեցեալ Աստուծոյն առջեւ զոր տասն եւ ինն դարերու ամենէն հոյակապ իմացականութիւնք եւ ամենէն անսագիւտ կեանքեր պաշտօն տեցին, Իրաւամբ կ'ըսէր Պ. Հանրի 'Լիլար' ազգական եւ կենսագիր մեծանուն Քարոզչին. «... Այդ ազգեցուծիւն կը տեսէ եւ կը շարունակէ տակաւին, Իւր բանախօսութիւնքն յետ շարժելոյ զանոնք որ լսեցին, գեռ կը յուզեն խորտապէս՝ զանոնք որ կը կարդան»

Առաքեալի ազգեցուծիւնն է զոր ի զօրծ կը դնէ տակաւին ամենուն վրայ, ինչպէս ըրած էր ի կենդանութեան ամեն առիթներու մէջ եւ ամեն ձեւերու տակ, Ահա մի օրինակ, «Չեմ գիտեր, կը գրէ Պ. Կոմս սը Մօնգալանպէս, թէ իւր հանճարն եւ իւր բարութիւն արձակեցին աւելի մաքուր ճաճանչ մը քան

այն անշուք եւ յամառ մրցման մէջ ի փրկութիւն իմ հողւոյս :
Կը վարանէի տակաւին բաժնուիլ Լամբնէէն : Լազոռտէր եկաւ
զիս գտաւ եւ ինձ քարոզեց իւր անձով Ս. Եղիսա-
բէթի զերեզմանին քով . . . : Ինչպիսի հոգեկից եւ սրտա-
շարժ պերճախօսութիւն զիս չահելու համար : Ո՛ր-
պիսի հիանալի խառնուած խստութեան եւ խոնարհ սիրոյ :
Ո՛րպիսի փրկաւէտ փոխանցմունք անողորմ անկեղծութեան եւ
անդիմադրելի քաղցրութեան : Ոչ՛, նախախնամութեանց ամե-
նէն գորովալին չպիտի կրնար ընել առաւել կամ լաւագոյն :
«Մտիկ ըրէ՛, կը գրէր աւարտելով նամակն զորմէ կը խօսինք.
«մտիկ ըրէ՛ այս ձայնն կարի յոյժ արհամարեալ. վասն զի ո՞վ
պիտի ազդարարէ քեզ եթէ ոչ ես : Ո՞վ պիտի սիրէ զքեզ
չբաւական քու հետզ վարուելու համար առանց գթոյ : Ո՞վ պի-
տի դնէ կրակի քու վիրացոյ մէջ եթէ ոչ այն որ զանոնք կը
համարուէ այնքան սիրով, եւ որ պիտի ուզէր այդ վէրքերուն
«թոյնն ծծել ի վտանգ իւր կենաց» :

Ասոնք ունայն եւ անպտուղ բառեր չեն իւր գրչին տակ :
«Գիրքի մսրորութեան եւ հպարտութեան, կը յաւելու մեծանուն
Կոմսը, փրկուեցայ ի ձեռն անոր որ երեւեցաւ ինք յայնժամ
քահանայի խէալը, ինչպէս որ ինքն սահմանած է. «զօրաւոր
իրեւե աղամանդ եւ գորովագութ մօրմէ մ'աւելի» :

Որքան մեծ էր հանճարով նոյնքան եւ հարուստ
սրտիւ. այդ սիրտ տրժանի առանձին ուսումնասիրութեան՝
անսպառ աղբիւր մ'է բարութեան, սիրոյ, զգայնութեան, փափ-
կութեան : Կզգաս թէ իւր մէն մի բառն սրտի անդունդներէն
կուգայ, ինչպէս չչարժիլ այն վսեմ շնչտերուն առջեւ զոր
Սէնթ-Պէօլ իրաւամբ կ'անուանէ «զգայնութեան ժայթքումներ
մելամաղձոտ եւ յուզիչ սիրոյ խոհակամ բղխումներ» :

Այդ սիրտն որ այնքան օրինաւոր սէրեր արգիլած էր իրեն
վսեմ զոհողութեամբ մը որ կ'անուանի ուխտ մշտնջենաւոր
ողջախոնորքեան օրեց միշտ եւ ամէնէն անձնուէր յարատեւ-
ութեամբ ինչ սր կայ արեւու տակ ճշմարտապէս գեղեցիկ ու
սիրելի, հեծ ու վսեմ : Սիրեց իւր դարն ու հայրենիք, գրական-
ութիւն, գեղարուեստք, գիտութիւն, յառաջդիմաւթիւն : Սիրեց
մանաւանդ ինչ որ սիրեցին իւրոր սուրբերն, ինչ որ սիրեր
Յիսուս, աղայքները, աղքատները, եւ խոհարհսութիւն, հնազան-
դութիւն, սրբութիւն ու հոգիները :

Ահա իւր մի քանին խոհերն առ այս «Աշխարհի ոգին է
որ կը տկարացնէ կամ կը քնչէ սէրը : Աստուծոյ սէրն՝ անե-
ցնելով ի մեզ մաքրութիւնն, աւելի լայն դուռ մը կը բանալ
սմեն ճշմարիտ եւ լուրջ զգացմանց» :

«Աէրը հողւոյն գերագոյն գործն է եւ մարդոյ՝ զլուսն գործոցը: Հոն է իւր իմացականութիւնն, քանի որ պէտք է ճանչնալ սիրելու համար, հոն է իւր կամքն, քանի որ պէտք է ընտրել. հոն են իւր կիրքերն, քանի որ պէտք է լաղձալ, յուսալ, երկնչիլ, տրտմիլ եւ ուրախանալ, հոն իւր առաքինութիւնքն, զի պէտք է յարատեւել, մեռնիլ երբեմն, եւ անձնութիւն չանապաղ»:

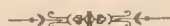
«Յիսուս» Գրիստոս սիրեց հոգիները եւ մեզ փոխանցեց այս սէրը որ է հիմն իսկ քրիստոնէութեան»:

«Աէրն կ'ապրի անձնութիւնութեամբ, եւ որքան ալ սոսկալի լինի մահն՝ կը ներշնչէ մեզ արիութիւն զայն արհամարհելու եւ մեռնելու այն լանիւն համար զոր կը սիրենք»:

«Կաթողիկէ Եկեղեցին է յատուի» մաքուր եւ անչափանշիր սիրոյ միակ աղբիւրն. բոլոր միւս սէրերն առսուել կամ նուազ արատաւորեալ են»:

«Եթէ սէրն սրբապիղծներ ունի որ իւր անունն կ'անպատուին, ունի նաեւ սուրբեր որ կը պահպանեն զայն եւ թոյլ չեն տար որ ամենադոյզն շունչ մը գայ թառամեցնել իւր անմահ կուսութիւնը»:

ՆԵՐՍԷՍ Յ. Վ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ

Ա .

Պայծառ եւ հաշտ՝ տիեզերաց Տիրուհիդ
Արծաթագան՝ կը հեղուս մեղմ ժըպիտներ
Ծովերն ի ափիւռ , եւ քու տեսքէդ կ'ամօքին
Ապստամբող կոհակներն :

Նաւն ուրուական մ'է թեւասփիւռ խոյս տուող ,
Աստղ՝ հեռաւոր բարեկամի հուսկ ակնարկ ,
Հետըզհետէ բընաւք երազ կը փոխուին
Եւ երազները կ'ապրին . . . :

Եւ կը տեսնեն միտք շողերովդ յերկրուած
Պալատներու մէջ՝ լոյսերովդ ըղձեցած
Ճերմակ կոյսեր կապուտաչուի՝ որ հալին
Ինչպէս ցոլմունքդ ի վտակին :

Ի ծովախառն ոլորտս երկրի ուրուազրեալ
Լեռնաբազմաթ ահեղակոյտ՝ Տիտանանց
Երկնայարձակ հրոսակք՝ անմռունչ կ'ընթանան
Ի պատերազմ յանսահմանն :

Անոնց քղանցքին ցրուած քաղաքք հոյաչէն
Իբրու վնուկի մը մահակէն քարայցած ,
Ամայի՛ փողոցներով կը նկարուին
Յանապակ ալիս լըճին :

Հազիւ թէ այն սլահուն հսկէ միտքն յաստեղտ՝

Յընորատանջ քերդող՝ կամ թարմ մանկունին
Տարիից ի բոց մատենալ՝ մինչ լոյսդ անարատ
Կը գգուէ զհրակէզ իւր այտ . . . :

Հաղիւ արթուն կայ բանտին խորն՝ —յոյր յատակ
Կը զըծաղրին լուսովըդ ձողք վանդակին՝ —
Նզեռնագործն ոյր դէմ կանգնի անծիծաղ
Իւր ոճրին խոժոռ ճիւղալ :

Իսկ զիմացի բըլեր վըրայ՝ անայցելք
Բաց ի նշուլից քոյց՝ են ոստանք մեռելոց
Որ որդնակեր պատանքներով կը նստին
Կորագլուխ յեղըր չիրմին . . . :

Բ .

Հուռ ես եւ դու՝ ո՞վ լուսնակ, սեւ մէկ երկինք՝
Բոց աստղերով կայլակուած՝ քեզ կը պատէ .
Ոչ անտառներդ են մրբկակոծ՝ ոչ վիհեր
Գլորեն փրփրող կոհակներ :

Հաղիւ երբէք շող մը կ'իջնէ քու ճակտիդ
Անսահմանին մէջ պանդխտող մէկ դնտէն .
Լերկ դաշտերուդ վրայ կ'անձրեւեն ասուսներ՝
Փլած աշխարհի մ'աւերներ :

Այդ անապակ փայլն իսկ՝ որ զիս կ'որորէ
Նրազներով՝ հարեւանցի է միայն ,
Ինչպէս ժըպիան որով կ'որրէ զմանկիկ իւր
Այրիացեալ կին տըխուր :

Թերեւս քու մէջդ ալ մարդկութիւն մ'ատենով
Փառատե՞նչ՝ սէր ու անմահութիւն երազեց .
Հիմայ կրմախք են՝ զոր իրենց գերեզման
Տարւաբերէ յանսահման :

Ո՛վ նաւաբեկդ անրաւութեան՝ անծանօթ,
Ո՛վ դիտէ ո՛ր աստղին ծոցէն ես խըզուած.
Ու՛ր, ցեր՛բ, ինչո՛ւ ճակատագիր մըղէ զքեզ
Տենչիցդ ի կէտ՝ հոգւոյս պէս...

Գ .

Թերեւս Հոգիք Գնդիդ վըրայ կը բնակին՝
Հոգիք անոնց որ սուր վշտով մը խոցուած՝
Կոխկուտեցին կեղծ երազներն, ու զլուխնին
Շիրմաքարանց հանդուցին:

Եւ մըտածուի մինչ կը շրջին մըթան մէջ
Յանկարծ իրենց դէմ կը ծագի Գունդն Երկրի՝
Լոյսն ըսպիտակ պատանքի պէս փռելով
Յանայցել քո զաշտս եւ ձով:

Ու ահա փալվլուն բեւեոին տակ Եւրոպէ,
Եւ Ատլանտեան դաշտերն անբաւ՝ զոր կտրէ
Կապոյտ Կուլֆ-Սդրիմ՝ փունջ փունջ փրփուր ծագիկնիւր
Յանելով մինչ ի՛րեւեռ:

Եւ Ամերիկք ահա, ու անոնց ետեւէն
Խաղաղականն իբրեւ ասպար չափիւղեայ
Միջոցին մէջ՝ բիւր կղզեկօք ցիր եւ ցան
Իրենց դէմ կը բարձրանան:

Խորէն կանգնին ձիւնապըսակ Հիմալայք
Իբր երկնաբերձ ալիք լուսոյ առկախեալ
Իրենց ոտքին տակ փռեկուած վիհերուն
Ի ցընորիչ մըթութիւն:

Բայց ու՛ր ո՛հ ու՛ր են այն ազգեր ըսզմախուռն
Որ անոնց կողմն ի՛վար իջան ատենով

Ողողելու զերկիր. ո՛հ ու՛ր են տորմիղք
Զրահազգեացք, ըսպառնալիցք...

Ու՛ր են բանակք ոյց կոհակներ փայլարձակ
Դոռոզութեամբ կը լեցնէին զազգաց պետս.
Ու՛ր են կայծակք եւ փոթորիկք կործանողք,
Ու՛ր յաղթըւածք, ու՛ր յաղթողք :

Լու՛ռ, լու՛ռ ամէն բան. ոչ կոծոյ, ոչ խնդից,
Ոչ աղօթքի, ոչ անիծից չեչտ մը բնաւ
Կը լըսուի հոս. մեր սահմանէն քայլ մ'անդին
Ամէնքն աւա՛ղ կը ջնջին :

Քանի մը դար ժամանակ, քիչ մ'անջրպետ
Միջոցին մէջ՝ բաւական խոր վըհեր են
Ընկուղելու զմեզ յոյսերով մեր երկար,
Մեր տենչանօք անսպառ :

Եւ ին՛չ, կ'արժէ՞ր ատոր համար նըկրտել.
Ին՛չ էր յոյս, ին՛չ էր վիշտ, կ'արժէ՞ր անիծել
Ոչնչութիւնն, փոխան տալով ձեռք ձեռքի
Կծկելու յանձուկ խորշի :

Դառը՛ն պատրանք. Ու՛մ ապա տանք երանի...
Թերեւս անոնց որ հոգինին որրելով
Անուշ ցնորօք՝ գիտցան սիրել ու սիրուիլ
Լալ եւ ժպտիլ, ու զոհուիլ :

Թերեւս անոնց որ այս անոտեաց մէջ գիտցան
Վերաթեւել, եւ արբեմալ գէթ պահ մի
Անհունութեամբ, եւ յոյս հեաքերն հոն տեսան
Մեծայաղթի ճշմարտութեան :

Եւ. մինչ պղպջակքս օտար չողով փալփըռունք

Անձայն փշրինք՝ Համագոյից մեծ անիւ
Կը դառնայ շուրջ ցանկելով նոր նոր աստղեր՝
Կամ ջնջելով՝ անտարրե՛ր . . .

Հիմայ Հոգիքն այն իրաւին իրազեկ
Պահ մի նիւթէն անդին յստակ տեսնելով՝
Խոնարհելով յաւիտենից սեմոց վրայ՝
Կ'աղաղակեն «Ովսաննա՛»:

Դ .

Բայց ահա Դունդ քո՝ ո՞վ լուսնակ՝ գունատեալ
Երկնքիդ մէջ՝ արեւչոյդով կ'ողողուի.
Եւ կը հալի աչքէդ Երկիր մեր անհետ
Քու սփռած երազոցդ հետ:

ԹՈՎՄ. ԹԷՐԶԵԱՆ

Բովանդակութիւն Զեռագիր Մատենին

Որոյ անուն է « ԿԱՐՄԻՐ ԳԻՐԲ »

(Շարունակութիւն տես քիւ 12)

(Եւ այս կիսկատար գրութենէն յետոյ այսպէս)

Տիաղոս. « Ի Յովհանիսէ վարդապետէ Եզնկեցոյ, Ի խնդրոյ
« Եւսումնասէր իշխանի ումնն Ապրոց անուն կոչեցեալ, Բան
« Ինչ ի յիշատակ սիրոյ: Եւ նա գրեաց Յաղագս երկնի եւ զար-
« Դուց նորա:»

« Յամենահրաշ գործ արարչին որ գոյացան,

« Մեծ եւ ահեղ սքանչելիք ներգործեցան:

« Ոմանք ի տե՛ս զարմանալեա՛ց յօրինեցան, Եւն եւն.

« Որոց առաջին մասին տանց սկզբնատառերն այս խօսքերը
կը կապեն,» Յովհանիսի բան Յաղագս երկնի Ի խնդրոյ
« Իշխանի հայոց Ապրոց Անուն:»

Եւ աս տողերէն յետոյ՝ անմիջապէս կը յարէ՝ տիաղոս՝

« Նորին Յաղագս երկնի:

« Այն որ առաջ քեզ ճառեցան բանք նախնական:

« Յաղագս երկուց տրամագծիցն անկիւնական:» Եւն. եւն.

Եւ կը բովանդակի $1\frac{1}{2}$ թղթոց մէջ եւ անմիջապէս յետոյ
այսպէս կը շարունակուի.

« Բանն յղացեալ յար. Ի յառաջնայս բանս է գրած՝ եւ
« Եպա աւրնեալ անունն Աստուծոյ. Աշխատանք համարեցա
« Երկրորդ գրել. անմեղադիր լերուք. զայն 'ի յայն տեղն ըն-
« Թերցիք եւ զնուաստ Դրիգորս յիշեցէ(ք) Աստուած զձեզ յիշէ:»

Լուսանցք (մաշած է զիրր)

« Աղաւթք զոր ասեն ի վերայ հիւանդաց:»

«Աստուած բազումողորմ Յիսուս Քրիստոս՝ որ ըստ նախնի արարչութեան սիրոյ քո՝ հւն, հւն.»

Այս աղօթքէն յետոյ՝

«Ուրբաթագիր վասն անտաժետաց. զոր ասեն Սողոմոնի «աս.» եւ ասեն Մ. տէր ողորմեա.»

«Կարդամ առ քեզ տէր Յիսուս Քրիստոս, Հայր երկնի եւ երկրի.» հւն, հւն, յետոյ՝

«Աղաւթք երրորդ ժամուն առ հոգին սուրբ»

«Որ յամենայն ժամու, եւ յամենայն ժամանակի յերկնաւորաց» հւն, հւն, Հուսանցք (մաշած գիրը)

Այս աղօթքէն յետոյ, Վեցերորդ ժամուն աղ»

Որ ի վեցերորդ ժամուն ի խաչին բեւեռեցար Քրիստոս Աստուած մեր» հւն, հւն, յետոյ

«Աւրհնութիւն Թափաւրի որ աւրհնեն զաշխարս եւ զանդս»

«Աւրհնեսցի եւ պահպանեսցի աշխարհս եւ քրիստոնէից, հւն»

«Աւրհնեսցի եւ պահպանեսցի քաղաքս եւ բնակեալքս «ի սմա. հւն»

«Աւրհնեսցի եւ պահպանեսցի քահանայապետութիւնս եւ «քահանայքս եւ սարկաւագունք, դպրօք եւ ամենայն ուխտիւ «լրմամբ նշանաւ Սուրբ խաչիւս. հւն, հւն»

(Հոս գրեթէ կէս երես պակաս է եւ կերեւաւ որ պակաս թղթեր ալ կան, որովհետեւ Աւետարանի մոտ մը կ'սկսի այսպէս)

«Եւ պատուիրեա՛ց նոցա՝ զի մի՛ ինչ բարձցեն ՚ի ճանապարհի «բայց միայն գաւազանս մի պարկ.» հւն,

եւ յետոյ այսպէս՝

Հուսանցք (Գ)

«Մարգարէից, Սաղմոս, Յեկեղեցիս աւ՛», Պաւղոսի առ, «ի հռովմայեւ»

«Եթէ ո՛չ գիտէք յեղիա՝ զին՞չ ասէ զիր, որպէս ամբաստան լինի Աստուծոյ զիսրայելէ, հւն, հւն»

Աւետարան ըստ Ղուկայ

«Բայց պարտ է այսաւր եւ վաղիւ եւ ի միւսում աւուր պնալ, հւն, հւն»

«Թագաւորաց Սաղմոս, Տէր ի զաւրութեան քում, Պաւղոս «սի առաքելոյն, ի Տիմոթիոյ թղթոյն»

« Եւ արդ՝ աղաչեմ նախ քան զամենայն առնել աղաւթս, եւն»

« Աւետարան ըստ Մա(տ)թէոսի» Լուսանցք (Դ)

« Եւ մտեալ ի Կափառնայունն, մատեաւ առ նա հարիւրաւ»
« պիտ մի, եւն»

« Մարտիրոսաց Սաղմոս. Պատուական է,

Լուսանցք (Ե)

« Ընթերցուած Յառակաց»

« Յուսացեալք ի տէր իմասցին զճշմարտութիւնս եւն. եւն»

Յետոյ այսպէս կը շարունակէ ըսելով՝ Ձինաւորաց, Կուսանաց, Մարտիրոս կուսանաց, Ծգնա. Յովհաննու Մկրտչին, Եկեղեցւոյ

« Կանովն Սուրբ Հրեշտակապետացն. Ծննդի Սաղմոս. « Երկրորդ աւուրն, Երրորդ աւուրն, Չորրորդ աւուրն, Հինգ « աւուրն, Վեց աւուրն, Եւթն աւուրն, Ութ աւուրն, Կանովն « Տեառնընդառաջին. Կանոն Ծաղկաղարդին. Ի քարընկէցն. « Ի քարայրն, Մեծի Եչբ»

« Մեծի Չատկին. (ութօրէիւք հանդերձ). Նոր կիրակէին. « Համբարձմանն, Սուրբ Հոգւոյն գալստեան. Սրբոյ Տապանակին. Վարդավառին. Սուրբ Շողակաթին :

« Աւետեաց Աստուածածնին. Փոխման Աստուածածնին :

« Կիրակէի կարդացմուն. Կիրակէի ճաշու. Իւղաբերից « Աւետարաններն» Դնելով միանգամայն Սաղմ. Ընթերց. Աւետարաններն, եւ կը բովանդակի 27 թղթոց մէջ :

Յետոյ կուգայ

Կանովն Հաղորդ տալոյ, Առնու քահանայն, զՍուրբ խոր, հրդը, Եւ երթայ առ հիւանդն, Եւ յերթալն ասէ զամբիժան ի յուն. Աւրհնութիւնս ի նեղութեանս Քարոզ, Վասն ի վերուստ, Բայց աւրէն է խոստովանել առ ընտանիս Եւ առ քահանայն զհոգւոյ եւ մարմնոյ սղխանս լրջմտութեամբ եւ առ ամենայն ոք « զմարմնական գոյից զսահմանս՝ եւ յաւարտն ապա ասէ՝ :

Լուսանցք ԾԷ (ԽԴ)

« Քահանայն զսղաւթս»

Տես Պատկեր Ժ. Թիւ. 6. Էջ 122 — մինչեւ վերջը :

« Կանովն զամենայն վաղձանեալսն ուղարկել, Ասին սաղ. « մոս Երկինք պատմեն : Կանոնք Լ՝. Դատեալ տէր. Աւհնու»

«Թեամբ ես ասացի. Շար" Հայր անըստ : Քարող Վասն ի վերուստ. Աղաւթք»

«Աստուած յաւիտենական, անսկիզբն, անեղ, անիմանալի
«անհասանելի խորհուրդ : Հայր բարեխնամաւդ՝ ծնաւդ միածնի
«որդւոյ քո, եւ արտաքս առաքող սուրբ հոգւոյդ. եւն. եւն.»

«Սաղմոս. Ահա չափով եղեր զաւուրս.»

«Պաշտօն Առաք. ի Կորնթաց.»

«Աւրինեալ է Աստուած եւ հայր տեսան մերոյ Յիսուսի
«Քրիստոսի, հայր զթութեանց եւն. եւն.»

«Սաղմոս Տէր լուր աղաւթ" աղաղ"»

«Աւետ. Յովհաննու.»

«Ամէն ամէն ասեմ ձեզ. ո՛չ կարէ որդի մարդոյ առնել
«յանձնէ եւ ոչինչ : Եւն. եւն.»

«Քարող. Վասն ի զիշերի եւ ի տուքնջեան. Աղաւթք.
«Աստուած հոգւոց եւ ստեղծիչ մարմնոց՝ որ զմահ խափանե-
«ցեր. եւն. եւն. » «Աւետարան Դուկ. Եւ եղեւ ընդ աւուրսն,
«Եւն. եւն.» Լուսանցք (ՆԱ)

«Գիտ ի ծննդին : Սուրբ Խաչին : Սաղմոս նշանեցաւ. Ըն-
«թերցու". Յառակաց.

«Դարձեալ եթէ ի նաւ ելեալ ոք՝ ընդ ամեհի ալիսն կա-
«միցի ճանապարհորդել. եւն. եւն.»

«Ընթերցուած Յեզեկիելէ Մարգարեէ . »

«Եւ ահա արք վեց գացին ընդ ճանապարհ բարձու դրանն
«եւն. եւն.»

«Պաշտօնի առ. ի Կորնթաց. Զի ճառ խաչին՝ կորուսելոյն
«յիմարութիւն է. եւն. եւն.»

«Աւետ" ըստ Մատ. : Եւ ապա երեւեսցի նշան որդւոյ
«մարդոյ. եւն. եւն.» «(եւ այս աւետարանին մինչեւ սա խօս-
«քերն կան — «Երկինք եւ երկիր» — եւ ասկէց տնդին պակաս
է : Եւ երկու (հաստ թղթէ) թերթ կայ մէկ մեծ թերթը եր-
կուք՝ եղած է սկզբան թղթայն, որոյ վրան կան այսպէս.

(Բոլորն ալ փետուր գրչաւ)

«Գիրքս այս տէր Պօղոսինէ Մարգուանցի. տէ՞ր Գրիգորի
որդուն. Աստուած բարով վայելել տացէ. զերկնից արքայու-
թիւնն ժառանգէ. ամէն Քրիստոս : — Եղիցի. եղիցի : »

Այս առուր բանն Աստուած. կացեալ ատենի .

Գինին է ջուր մարդն է ջաղաց . հանց ժուռ կու դայ զինչ
խելըռած :

* * * Հիւսեալ պարեմ քաղաք պանծալի . էմմանուէլոդ
Հրէաստանի. աթոռ Դաւթի տուն Սողովմանի . նոր նորոգեալ
Զաւրաբաբէլի Քրիստոս :

ՌՃԵԶ. Թուին ես Դաւիթ վարդապետս եկի Մարտուն
քաղաքս նուիրակ սուրբ յէջմածնայ :

ՌՃՀԵ" (կամ Բ.) (ջնջուած) Թուին . . . (Մարտ?) իրոս գպիր
գրեցի զայս Ամէն. Քրիստոս :

Իսկ Մարկոսի ասի առիւծ ,

Զի սիգանեմէ չէ գրծուծ .

Երազ յորս այսն ըմբռնէ բուծ .

Սոյն հարկարար զբանս իւր խծուծ :

Յետոյ երկու սիւն անմիջապէս այս վերի տողերուն դի-
մացը գրուած կայ, ստանաւոր, որն որ Աստուածածնի վրայ է.
ալսպէս .

Վրայեկ կտրուած է

.....
«Որհրդե՞՞վ որովրէն ասաց առ տիրուհի՞ն. ձեր արեւուոյ
«Մընունդն եհաս սուրբ Մըկըրաչին. Կոյսն իմացաւ զամիոյ
ծընունդ Կարապետին.» եւն. եւն. :

ՄԿՐՏԻԶ Վ. ՄԵՂՍՈՒՆԻ

(Շարայարեղի)

Պ Ա Տ Մ ՈՒ Թ Ի Ւ Ն

ՍՐԲՈՒՀԻ ՄՈՆԻԳԱՅԻ

ՔԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ Վ. ԱՔԻԿԵԱՆ

(Շարունակութիւն տես թիւ 12 եւ վերջ)

Գ Լ ՈՒ Խ Ժ Ը .

Այսու ամենայնիւ Սրբուհի Մոնիգայի ջերմեռանդութիւնը իննեւտամներորդ դարու մէջ մանաւանդ իւր ծայրագոյն փայլը կը ստանայ։ Այս մեր դարը՝ իւր բազմագոյնակ թախ-
ծութեանց մէջ, այնպիսի թախծութիւն մը կը պարունակէ, որուն զառնութիւնը բազդատութիւն չլերցնէր որ եւիցէ թախ-
ծութեան հետ։ Յանկարծ այնպիսի տնեւի տեսարան մը կը ծաւալէ մեր աչաց որուն նմանը սոսկ անգամ մը տեսնուած է աշխարհիս երեսը, եւ որն ալ վայրկեան մը տեւելով՝ անշտ եղած է։ Սոյն օրինակ տեսարանի զիմաց հեթանոսական հընու-
թիւնը՝ տարակոյս չունինք, պիտի սոսկար եւ սարսափէր։ Անաստուած, անկրօն, առանց տաճարի, առանց աղօթքի, առանց պաշտամանի հոգիք, իրենց մանկութեան հաւատքն ուրացող վեշտասամեայ պատանիք, որոնցմէ ոմանք՝ գերեզմանին զուար հասնելով իսկ, չեն արթննար տակաւին թէ հոգի մը ունին որդեօք կամ Ստեղծողին հատուցանելու պա՛րտք մը։ Իմաստասէր անձինք, հմուտ եւ տեղեակ երկրային իրաց, թա-
փուր եւ անշահ յերկնայնոց, որոնց մտաց մէջ ոչ հաւատք կը կը բնակի, ոչ յոյս, ոչ քաղցր ակնկալութիւններ եւ ցնծու-
թիւններ, որոնք խեղճութեամբ մթի մէջ կուրօրէն կը քայ-
լեն՝ առաջ կերթան այս աշխարհիս մէջ, առանց տեսնուլու, առանց խելք հասցնելու թէ ինչ կայ կամ ինչ պիտի գիտնան կենաց ճամբուն վախճանին։

Եւ այն անպիտան անձանց քով՝ առաքինի կին մը պակաս չէ ամենեւին. հարս մը, մայր մը, դուստր մը, որոնք զիտեն եւ աչքերնուն առջեւն ունենալով այն անխուսափելի եւ անհաւոր վախճանն, անհնարին ցաւոյ տակ ընկղմած՝ կը հեծեն:

Կէս դարու միջոց այն թախծութեանց ալիքները լսութեամբ զիգուեցան այն բարեպաշտ սրտերու մէջ. եւ օր մը՝ յանկարծ, չափը լեցուելով՝ թումբերը խորտակեցին եւ սկսան ողողել եկեղեցիները, եւ խորաններէ վեր զիմեցին: Այս օրը՝ 1850 տարւոյն Մայիսի առաջին օրն էր. որ քանի մը մայրեր, որոնք կամ ուրիշներէ աւելի դառն վիճակի մէջ գտնուէին, կամ աւելի ուժգնութեամբ զգայուն համար իրենց վշտերը, եկան ժողուեցան Բարիզի Սիոնի Տիրամօր նուիրուած փոքրիկ մատրան մը մէջ, զորն որ նոյն ատենուան երեւելի քահանայ մը չինել տուած էր, եւ այն վշտացեալ կանայք՝ յիշելով Յիսուսի Քրիստոսի այս խօսքը թէ՝ «ուր իցեն երկու կամ երեք ժողովեալ յանուն իմ, անդ եմ ես ի մէջ նոցա», կ'առաջադրեն միացնելու իրենց արցունքներն եւ աղօթքներն, որպէս զի աւելի արդիւնալից եւ լսելի ըլլան: Նոյն նպատակաւ իրենց տղայոց զրուցել տալու համար ամէն օր, կարճառօտ աղօթքի ձև մը շարադրեցին, եւ իրենք ալ ամիսը մէկ մը հոն՝ այն տապանակին առջին ժողուելու օր մը որոշեցին:

Նոյն ընդ նոյն հասկցուեցաւ որ այնպիսի բարեպաշտական ընկերութիւն մը լիովին կը համապատասխանէր աշխարհիս կարօտութեանցը, վասն զի հազիւ թէ ծնու, հրաշալի կերպով մը ամենուրեք տարածուեցաւ: Չորս տարին լրացած չէր, որ արդէն հաստատուած կը գտնանք ի Լիլ, յԱմիէն, ի Նանդ, ի Վերսայլ, ի Գամպոն, ի Վալանտիէն. եւ 1854 տարւոյն վերջը ծաղկեցաւ նաեւ ի Պէլյ, ի Ֆրէժուա, ի Դուլոն, ի Պօրտօ, ի Դուր ի Գուսպանս, ի Ռուան եւ ի Պայեէօ: Գաղղիոյ սահմանն ալ անցնելով՝ կը տարածուի յԱնգղիա եւ ի Պելճիգա:

Իսկ 1855 տարին աւելի եւս արդատաւոր կ'ըլլայ. մատաղատենի ընկերութիւնը կը սկսի արձկել իւր ուսուիրն ի Կոստանդնուպօլիս, յերուսաղէմ, ի Բոնտիչէրի, ի Մօրիա կղզին, յԱփրիկէ, ի Մարցինիք, ի Սիւնէ՝ Ուկրաինոյ մէջ: Եւ մինչդեռ կ'արձկէ իւր ճիւղերը յԱրեւելս՝ աւելի խորունկ արմատներ կը ձգէ յԱրօպայ եւ մասնաւորապէս ի Գաղղիա, Լոնտրա, Տըպլին, Լիվրբուլ, Սիոքհոյմ, Ալն Բեդերսպուրլի, Օտէսա, Դորինօ, Մատրիս, Լամպէրի, Ֆյօրանս քաղաքները, եւ Գաղղիոյ

մէջ՝ Լիոն, Պորտո, Օրլէան, Սմիէն քաղաքներն մէկ մէկ հրնոյններ եղան, ուսկից ընկերութիւնն իւր բարերար ջերմութիւնը կը հաղորդէր երկրորդական քաղաքներու եւ գիւղերու:

Մինչդեռ տակաւին ընկերութիւնն իւր վեցերորդ տարւոյ չրջանը չէր լրացուցած, բայց որովհետեւ լուծեալն խոնարհութեան ազօթից եւ արտասուաց տարիներ էին, Պիոս Թ. Սրբազան քահանայապետը՝ տեսնալով անոր անսովոր արծարծիլը, որն ուր երէկ ծնած ըլլալով՝ աւսօր աշխարհս կը լեցնէր, կ'ողջունէ զանիկայ ամենայն սիրով, ինչպէս կ'ողջունենք մերրկայից ուրիշամասին մէջ հանդարտութիւն աւետող մխիթարիչ նշանը:

Անկարելի է որ մարդու սիրտը չչարմի այն տիեզերածաւալ գործոյն ամենանուառ ծագումը նկատելով: Բայց Աստուած ներկայ դարուս մէջ՝ իւր գործոյ նկատմամբ այս կերպով միշտ կը վարուի: Ստուգիւ թէ որ մէկն ի սկզբան ըսած ըլլար Լիոն քաղաքին այն աշխատատեղ խոնարհ կանանց թէ այն փոքրիկ լումայն՝ որ դռները զարնելով մի մի կը ժողուէին Հաւատոյ Տարածման օգտին համար՝ միլիոններ պիտի արմէր, կամ թէ որ մէկն ըսած ըլլար Բարիզի Հատին կոչուած թաղին մէջ բնակող այն ողորմելի ուսանող երիտասարդաց, որոնք օր մը միաբաններ էին աղքատաց ծառայելու համար, թէ իրենք առաջապահ գունդ պիտի ըլլային այն բնկերսիրական ռազմամարտ բանակին, որն օր օր մը բոլոր աշխարհիս երեսը պիտի ծածկէր՝ զարմանքնին մեծ կ'ըլլար: Կամ թէ որ մէկն առաջուց ըսած ըլլար աղքատաց նուիրեալ Փոքր Փոքր կոչուած ընկերութեան հիմնադրին, թէ իւր կենաց ընթացքը չկնքած, պիտի չկարենար հաշուել իւր աղջկանց թիւը, հաւանականութեամբ այն խօսքը ծագրածութիւն մը պիտի երևար իրեն: Այո, այս օրուան աստուածային Նախախնամութեան ընթացքն այս է. բայց պատճառն ի՞նչ է. չենք գիտեր. գուցէ վասն զի այս դարուս մէջ զեռ մարդս երկութեան շոգեկտօքը ստեղծելով, եկեղաբան կան հեռագրութիւնը գտնելով, եւ այլ զանազան գիտելի հնարելով՝ բոլորովին իւր զօրութեանը վստահ՝ կը կարծէ թէ ա'լ Աստուծոյ մը կարօտութիւն չունի: Աստուած ալ իւր կողմանէ մարդկային զօրութեան պէտք չունենար ցուցնելու կարծեալ թէ մասնաւոր հաճոյք մը կը զգայ:

Մինչդեռ այսպէս քրիստոնէ մայրեր կը միաբանէին ազո-

Թելու համար իրենց մոլորեալ որդւոց փրկութեանը համար, անկարելի էր որ Սրբուհի Մանիգայի անուշ եւ սփոփիչ զէմքն իրենց միաբանութեանց վրայ փառաւորապէս չվայլէր. թէպէտ եւ ի սկզբան իրրեւ պաշտպան ընկերութեան Սրբուհի Մանիգան ալ ընտրեր էին, բայց վեց կամ եօթը պաշտպանաց մէջ ինքը յետինն էր. Սակայն քանի որ առաջ կ'երթանք, կամաց կամաց կը բաձրանայ՝ եւ հորիզոնի բարձրութեան կը հասնի. եւ հոնկից այնպիսի քաղցրատեսիլ եւ յստակ լուսով մը կը ցոլայ՝ որ ամենասուրբ Կոյս Մարիամ Աստուածածնէն ետքը որն որ սրբութեան կամարին վրայ ամենափայլուն եւ անզուգական աստղն է, Մանիգա առաջին խորհրդակից, գլխաւոր պաշտպան, ապաստան եւ պտտապարան հանդիսացաւ ամէն քրիստոնէ մայրերու եւ այս բանիս մեծ ապացոյց մ'է Բարիգի Սիպուր արքեպիսկոպոսին մէկ ճառը. երբ Սրբազան Քահանայապետը՝ 1856 ին Մարտի տաանը մէկին յըջարեալական թրդթովը, շնորհեց քրիստոնէ մայրերու ընկերութեան Մեծ Ընկերութիւն կոչուելու պատուանունը, նոյն աստիճան Բարիգի Սիպուր արքեպիսկոպոսը ժողուեց ընկերութեան անդամները Սինի Տիրամօր նու իրեալ մատարան մէջ, հաղորդելու համար իրենց առաքելական առանձնաշնորհութիւնը. նոյն առթիւ ճառ մը խօսեցաւ, որուն իմաստը սա երկտողիս կրնայ վերածիլ. «Տիկնայք՝ թէ որ կ'ուզէք կատարեալ քրիստոնէ մայրեր ըլլալ աչքերնիդ Սրբուհի Մանիգայի վրայէն մի վերցնէք»

«Այո՛, կը գոչէ, սա սուրբ մայրը ձեզի օրինակ ըլլայ, որն որ իւր աղօթքովը, բարեպաշտութեան ճամբուն մէջ մտցուց իւր զաւակն, եւ՝ Աստուծոյ շնորհքով, այնպիսի մեծ սուրբ մը ըրաւ զանիկայ. Աւա՛ղ, միթէ դուք ալ չունի՞ք որդւոյ մը անառակութեանց վրայ լալու դժբախտութիւնը. ապա ուրեմն մի՛ վնասիր, աղօթեցէք, ձեր օգնութեան կանչեցէք Մանիգան, իրեն նմանելու ջանացէք, անկարելի է որ սուրբ Օգոստինոսին մայրը յերկնից չիջէ աշխարհքիս մէջ կրամ վշտերը, անկարելի է որ չգիտայ ձեր սրտի տնձկութեանց, եւ չհոգունի Աստուծմէ ձեր սիրելի որդւոյն դարձը, կամ տաաքնութեան մէջ յարատեւելու շնորհքը»

Յետոյ կը պատմէ սրբուհւոյն ամբողջ փարբը. իւր վշտերը, թախծութիւններն, անտանելի ցաւերն, եւտնդուն աղօթքները. եւ՝ իւր որդւոյն դարձն ետեւ անպատմելի ցնծութիւնը, բարեբաւստիկ մահը, այն մոտայ յափշտակութիւնն որով կը կնքէ

իւր մահկանացութեան հրաշալի օրերը Յետոյ խօսքը մայրե-
րուն ուղղելով. «Ազէ՛, բսէք ինծի, Տիկնա՛յք, կը գոչէ՛, ո՞վ է
ձեզմէ այն՝ որ չհասկնար սոյնօրինակ վարուց դերասանցու-
թիւնը, եւ սիրտը նոյնպիսի զգացմունքներով չգուրգուրար .
ո՞վ է ձեզմէ այն՝ որ մինչդեռ իւր օրդին կորսուելու վտանգին
մէջ կը դանուի, չաղօթեր, չպաղատիր, չհառաչեր առ Աս-
տուած զանիկայ փրկելու համար Մօնիգայի պէս եւ երբ կը
տեսնայ անոր դարձն առ Աստուած եւ ի հաւատս, չուզեր թո-
ղուլ այս աշխարհս, եւ երթալ իւր օրդոյն հետ այն վերին
յարկաց մէջ, ուր ոչ մոլորիլ կայ, ոչ մեղանչել, ուր որ եւ իցէ
թշնամի մօտ չունի, ուր երջանկութիւնն անթերի է եւ ան-
վարձան»

Վերջապէս կը յորդորէ զանոնք, որպէս զի ջանք բնեն
աշխատին արժանի ըլլալու այն երանութեան, եւ որ մը իրենց
ալ մի եւ եթ մտածուքք յսխտեանական հայրենիքն ըլլայ, եւ
Մօնիգայի հետ կարենան բակ. «պարաքս կատարեցի, գործքս
լինցուցի. ինչու այլեւս կը պանդխտիմ այս աշխարհքիս վրայ»

Սառ գիւ Քրիստոնէ մայրերու ընկերութեան զարգացմանը
գործուր զրդիչ եւ խթան մ'է սա. մանաւանդ թէ ինչ վարկ-
չութեամբ չգրուատեր այն ամէն զգացմունքներն որոյցմով մայ-
րերու սիրտը լի էին. Ուստի ընկերութիւնը նորանոր յառաջ-
դիմութիւններ կ'ընէ, զորս անագուստ կը սեպենք մի առ մի
նշանակիչ. նախընթաց անուններու վրայ յարկեր սոսկ հետեւեալ
քաղաքներն ալ. Ճինէվրա, Ալճէրիա, Սանդիսիօ, Պուէնոս
Այրէս, Բոնաօրէլ եւ Հնդկաստան. Ամենուրեք միաբանութ-
եանց մէջ Արքուհի Մօնիգայի անունը եւ արտասուաց յիշա-
տակը զլիաւոր պատուատեգին ունին. իրենց փողովքներուն
մէջ՝ քահանայք եւ եպիսկոպոսներ բերանին չեն բանար
առանց Արքուհին անունը դրուատուելու. նոյն ընկերութեան
արդասաւարութեանը վրայ գրուած խել մ' ճառեր կարդացի,
եպիսկոպոսաց հովուական յորգօրակներ, եւ ամէնուն մէջ նոյն
ցնծութեանց եւ նոյն ակնկալութեանց ձայներ լսելով, դոտայ
նաեւ սրտաբուխ ճիչեր, բարեմաղթութիւններ ի պատիւ այն
աննման մօր, որուն պէժքը մերթ ախար՝ մերթ գուարթ, կը
հսկէ՛ կը հովուէ այն միաբանութիւններն, եւ անոնց վրայ
միանգամայն յոյս մխիթարութիւն եւ խնդութիւն կը հեղու .

Լաւագոյն օրեր պիտի ծագին մեր վրայ՝ չարտօկուսինք

ամենեւին Աստուծոյ սիրտը վերջապէս պիտի շտրժենք: այո՛,
անկարելի է որ Յիսուսի սիրտը չճմլի տեսնալով այն վաթսուն
հազար քրիստոնէ մայրերն, որոնք ծունկ դրած իրենց որդւոց
փրկութեան համար կուլան՝ կը պաղապին, ինքն որ առանց ի
գութ չարմելու չկրցաւ տեսնալ իւր որդւոյն դադաղին ետեւէն
դացող Շայիմի այրի կնկան ողբ ու կոծը: Ո՛չ, պիտի չթողու
որ երիտասարդ պատանիներու սերունդ մը գլխովին կորսուի.
այնպիսի սերունդ մը որ մայրերու աչաց արցունքներովն ոռո-
գուած է:

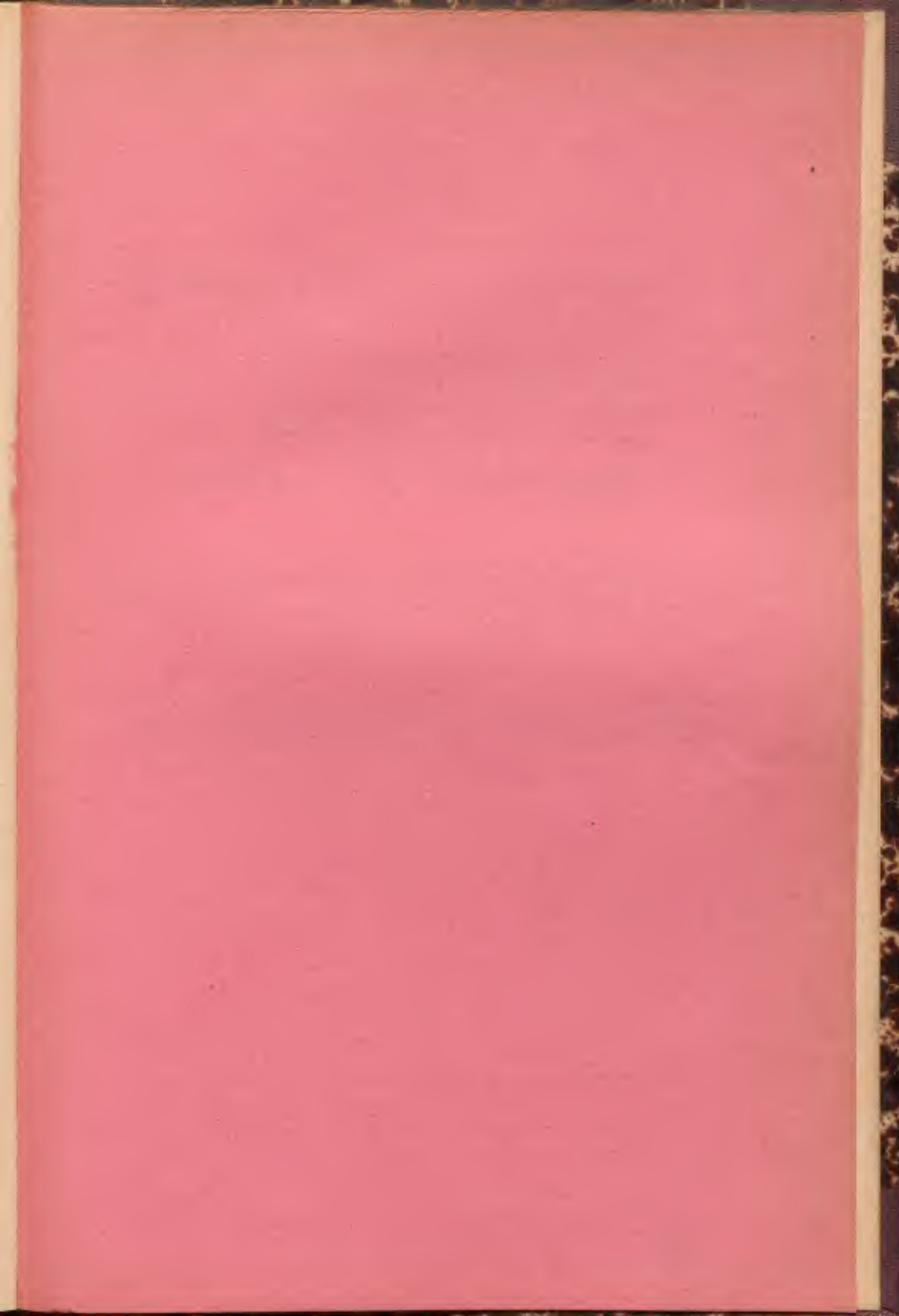
Կատարէ՛ սակայն քու գործողութիւնդ, ո՛վ Մոնիզա, եւ
յաւիտենական երանութեանդ մէջէն՝ ուր բազկացդ մէջ ունիս
եւ կը զգուես այն զաւակդ որուն կրկին անգամ մայր ըլլալու
բարեբաղդութիւն ունեցեր ես՝ դարձու՛ր աչքդ այնքան քրիս-
տոնէ կանանց վրայ, որոնք հիմայ ի գործ կը գնեն այն մեծ
եւ դժուարին պաշտօնն, որ դուն ալ ատեն մը աշխարքի
վրայ յաջողապէս կատարեցիր: Զօրացու՛ր զիրենք այն
անհնարին տառապանաց մէջ, որոցմով Աստուած կ'ուզէ որ
արժանի ըլլան ընդունելու իրենց որդւոց փրկութիւնը: Մի՛
թողուր որ վնասին եւ թոյլնան. ո՛վ երանաշնորհ՝ մայր, ցու-
ցուր քու հաճութիւնդ իրենց թափած դառն արտասուաց. եւ
վարքդ կարդալով սորվին քեմէ թէ այն չար կրակն՝ որն որ
տղայոց հոգին երբեմն կը լափէ, զօրաւորագոյն եւ ամենայաղթ
ախոյեան մ'ունի. այսինքն այն սուրբ կրակն որով վարուած
բորտքած է մայրերու սիրտը:

Իսկ ինծի համար, որ այնքան սիրով հետազօտեցի քու
մէն մի քայերուդ ստուերամած հետքը, զորս ուղղեցիր այս
աշխարքիս վրայ, ո՛վ անվուգական կին, եթէ այսօր գիտնայի ալ
թէ իմ աշխատութիւնս տնպտուղ պիտի մնայ դարձեալ չէի
զղջար ամենեւին յայն ձեռնարկելուս վրայ: Որովհետեւ այս
աշխատասիրութեամբս անյուսալի լոյս մը ծագեցաւ յիս. Դուն
ով Մոնիզա, իմ ծառայութեանս փոխաբէն, քու սիրտդ բանա-
լով ինծի, ցուցուցիր թէ ինչպիսի ըլլալու էր իմինս. այսօր
քու դաստիարակութեանդ շնորհիւ, հոգւոյ մը փրկութեան
գինը լաւ հասկցայ. եթէ անկարելի է կատարեալ մայր ըլլայն
առանց ունենալու քահանայական սիրտ մը՝ առաւել եւս ան-

կարելի է կատարեալ քահանայ ըլլալ առանց ունենալու մայրական սիրտ մը: Ես որ քահանայական պաշտօնիս անթիւ անհամար Օգոստինոսներ ունիմ դարձնելու եւ նուիրելու առ Աստուած, այսուհետեւ անոր սեղանին անջեւ չեմ տատամսիր գործածելու միջոցներու վրայ: Դուն սորվեցնելն ինչի ան միջոցներն, ո՛վ մայր. ուր էր թէ քո տուած համարէդ օգուտ քաղելով, եւ բարի օրինակիդ հետեւելով, ինքզինքս բողոքովին զո՞րն էի. եւ առանց փախչելու անխտուրթենէ՝ ջանայի ի գործ դնել չարութեան ճամբէն հոգիքն ազատելու եւ զանոնք ճշմարտութեան անաքինութեան եւ աստուածային մտերմութեանց արքունական ճամբուն մէջ մտցնելու գերմիջոցն արուեստը:

Վ Ե Ր Ջ

ՊԱՏԿԵՐ տասն եւ հինգ օրը մի անգամ կը հրատարակուի.

Բաժանորդագրութեան տարեկան գինն է
Կ. Պօլսոյ համար 40 դահեկան.
Փառառաց եւ օտար երկիրներու համար
քղբատարի ծախքն ի միասին հաշուելով 50 « «

Խրատքանչիւր թիւ 2 դահեկան

ՊԱՏԿԵՐԻ խմբագրատունն է ի Բերա, Եեշիլ փողոց
Թիւ 1, ուր պետք է դիմել բաժանորդագրութեան եւ թերթին
վերաբերեալ այլ ամենայն խնդրոց համար .

RÉDACTION DU BADGUERE

Constantinople, Péra, rue YÉCHIL N ° 1

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولمشدر

